

Žemdirbiai nebenori dalyvauti loterijoje

Liudmila Vilkienė

2,5 tūkst. ūkininkų vienijančio pasėlių savidraudos fondo „VH Lietuva“ Pietų Lietuvos regiono draudimo vadovė

Pernai Lietuvoje „pačiupinėjome“ visų rūšių rizikas ir dabar stebime, kaip paaštrėję meteorologiniai reiškiniai keičia žemdirbių mąstymą ir elgesį. Kai orai tapo labiau ekstremalūs ir lokalūs, išaugo ir pasėlių sužalojimo rizika, todėl Lietuvos žemdirbiai vis dažniau sako: „Mes nebenorime dalyvauti loterijoje, mes renkamės apsaugoti augalus nuo visų rizikų“.

Skaičiuojant visus apdraustus pasėlių plotus, Druskininkų rajono nuostolingumas pernai siekė net 151 procentą ir buvo beveik du kartus didesnis nei šalies vidurkis (83 proc.).

Pradžioje ūkininkai daug svarstydavo, kurios rizikos yra aktualesnės, dažnai rinkdavosi tik vienos rūšies apsaugas – pavyzdžiui, pasėlius drausdavo tik nuo krušos. Tačiau pastaraisiais metais pamatė, kad visos rizikos yra „aktualesnės“. Todėl ėmė rinktis plačias, daug rizikų apimančias draudimo apsaugas.

Kitas ryškus pokytis – jeigu anksčiau žemdirbiai mąstydavo „pirma pasėsiu, o jau paskui apsidrausiu“, tai dabar jau populiariu drausti ne augalus, o savo pasėlių planą – tada draudimo apsauga galioja nuo pirmosios sėjos minutės.

Žalų ekspertai Lietuvos laukuose pernai užfiksavo visų rūšių rizikas. Populiariausios išlieka vasaros rizikos – kruša, liūtis ir audra. Vis rizikingesnė pasėliams darosi ugnis. O nuo tokių sisteminių rizikų kaip iššalimas ar stichinė sausra nei žemdirbiai, nei mokslininkai neranda kito atsakymo, kaip apsisaugoti, tik draudimu.

Kai Europoje prieš porą metų didžiulius plotus pasėlių sunaikino šalna, Lietuvos ūkininkai irgi pradėjo reikalauti apsauginių produktų nuo šalnos Lietuvoje.

Stichinė sausra, ilgai trunkantis lietus – nors nėra dažni reiškiniai, bet pridaro didžiulių nuostolių, todėl šios apsaugos taip pat populiarėja žemdirbių tarpe.

Aišku, kai visas rizikas susidedi į savo pasėlių draudimo krepšelį, pakyla kaina. Todėl ūkininkai po truputį atsirenka, kas jiems aktualiausia, bet pagal faktą jie norėtų drausti pasėlius nuo visų rizikų. Nes 70 proc. žemdirbių verslo priklauso nuo oro sąlygų, o Lietuvoje jos nėra palankios. Saugoti savo pasėlius žemdirbius skatina nenoras likti nuogam ir basam.

Nauji pasėlių savidraudos fondo nariai (iš viso Lietuvoje jau susivieniję apie 2,5 tūkst. žemdirbių) pirmiausia klausia: „Kaip veikia pats pasėlių apsaugos mechanizmas? Jeigu aš pasėlių apsaugai skirsiu 1000 eurų, kiek žalos padengia draudimas, jeigu nepalankūs meteorologiniai reiškiniai sunaikins ar apgadins mano pasėlius“?

Tai nustato pats žemdirbys. Viskas priklauso nuo to, kiek žemdirbys įsivertina kiekvieną hektarą, nes kiekvienas laukas turi savo istoriją. Pavyzdžiui, jeigu turite 1 hektarą žemės ir jame pasėjate

žieminių javų ar rapsų, įsivertinate – kiek derliaus planuojate iš to hektaro, kokias planuojate pajamas, kokia yra rinkos kaina. Jeigu meteorologiniai reiškiniai pažeidžia laukus, pavyzdžiui, pasėliai iššąla, pasėlių savidraudos fondas ir kompensuoja žemdirbio paskaičiuotas sąnaudas.

Apsidraudus vasaros sezonui, apsauga galioja jau nuo pavasario: jeigu gegužę ateina šalna ir pažeidžia laukus, pavyzdžiui, nušaldo žiedus, tai nuostolis atlyginamas iki 100 proc. ir draudimo laikotarpis tęsiasi toliau. Kitas pavyzdys: jeigu prieš pat derliaus nuėmimą kruša nukulia derlių, o pasėliai yra apdrausti 1 tūkstančiui eurų, tai savidraudos fondas ir yra įsipareigojęs sumokėti iki tūkstančio eurų, priklausomai nuo susidariusio nuostolio, kiek grūdų išmušta, koks pažeidimas padarytas augalui.

Naujausiais duomenimis, Lietuvoje apdraustas pasėlių plotas siekia apie 0,5 mln. hektarų, tai yra maždaug trečdalis viso draustino pasėlių ploto.

Už 2022 derliaus metais gamtos reiškinių sukeltus nuostolius pasėlių savidraudos fondo nariams išmokėta virš 15 mln. eurų – 56 proc. daugiau nei prieš metus. Per 5 metus akivaizdžiai matome, kad pagal nuostolingumą krušos žalos iššoko į pirmą vietą, nors anksčiau dominuodavo sisteminės žalos – stichinė sausra, iššalimo rizika. Neaišku, kada jų vėl sulauksime, - bus sudėtingas laikotarpis.

Savidraudos fondas Lietuvoje vienija 2,5 tūkst., o Europoje – virš 110 tūkst. žemdirbių. Visoje Europoje pastebime ryškų pokytį, kad pasėlių draudimas nebėra tik stambių ūkių privilegija. Gali auginti braškes ir turėti pusę hektaro – tokie ūkiai irgi kviečiami jungtis prie savidraudos fondo. Pernai vien Lietuvoje smulkiųjų ūkininkų-narių skaičius išaugo tris kartus. Tarp jų daugiausia yra jaunųjų ūkininkų, kurie į pasėlių draudimą žiūri kaip į rizikos dėl ekstremalių gamtos stichijų valdymo priemonę, kaip į būtiną verslo apsaugą.